

טו ותכחש שרה | לאמר לא צחקתי כי | יראה ויאמר | לא כי צחקתי:
ותכחש שרה | לאמר לא צחקתי כי | יראה ויאמר | לא כי צחקתי:
וכדיבת שרה למימר לא חייבת ארי דחילת ואמר לא ברם חייבת:

טז ויקמו משם האנשים וישקפו על-פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם:
ויקמו משם האנשים וישקפו על-פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם:
וקמו מתמן גבריא ואסתכיאו על אפי סדום ואברהם אזל עמהון לאלוואיהון:

יז ויהנה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה:
ויהנה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה:
ויז אמר המכסי אנא מאברהם די אנא עבד:

יח ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו-כו כל גויי הארץ:
ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו-כו כל גויי הארץ:
ואברהם מהוה יהוי לעם סגי ותקיף ויתברכון בדיליה כל עממי ארעא:

יט כי ידעתיו למען אשר יצוה את-בניו ואת-ביתו אחריו ושמורו בדרך יהוה לעשות
צדקה ומשפט למען הביא יהוה על-אברהם את אשר-דבר עליו:
כי ידעתיו למען אשר יצוה את-בניו ואת-ביתו אחריו ושמורו בדרך יהוה לעשות צדקה ומשפט למען
הביא יהוה על-אברהם את אשר-דבר עליו:

ארי גלי קדמי (גי' רמב"ן ידעתניה) בדיל די יפקד ית בנוהי וית אנש ביתיה בתרוהי ויטרוי ארץ דתקנן
קדם יי למעבד צדקתא ודינא בדיל איתי יי על אברהם ית דמלל עלוהי:

רש"י

(טו) כי יראה וגו' כי צחקתי, הראשון משמש לשון 'דקא', הוא שנותן טעם לדבר: ותכחש שרה, לפי שיראה, והשני משמש בלשון 'אלא': ויאמר לא כדברך הוא, אלא צחקתי, שאמרו רבותינו: 'פי' משמש בארבע לשונות: אי, דלמא, אלא, דקא:

(טז) וישקפו, כל 'השקפה' שבמקרא לרעה, חוץ מ'השקיפה ממעון קדשך', שגדול כח מתנות עניים, שהופך מדת הרגז לרחמים. לשלחם, ללוותם, כסבור: אורחים הם:

(יז) המכסה אני, בתמיהה. אשר אני עשה, בסדום. לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו. אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה פרכין הללו שלו הן, שנאמר: "גבול הפנעני מצידון וגו' באכה סדמה ועמרה" וגו'. קראתי אותו 'אברהם', אב המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב, שהוא אוהבי:

(יח) ואברהם היו יהוה, מדרש אגדה: זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו, ברכו. ופשוטו: וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי הארץ:

(יט) כי ידעתיו, לשון חבה, כמו: "מודע לאישה", "הלא בעז מדעתנו", "ואדעך בשם". ואמנם, עקר לשון כלם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב את האדם מקרבו אצלו, ויודעו ומכירו, ולמה ידעתיו, "למען אשר יצוה", לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמר דרכי, ואם תפרשהו פתרגומו: יודע אני בו שיצוה את בניו וגו', אין 'למען' נופל על הלשון. יצוה, לשון הוה, כמו: "פכה יעשה איוב" ("על-פי ה' יחננו"). למען הביא, כף הוא מצוה לבניו: שמורו בדרך ה', כדי שביא

כ וַיֹּאמֶר יְהוָה וְעַקַּת סֶדֶם וְעַמֹּרָה כִּי־רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד:

וַיֹּאמֶר יְהוָה וְעַקַּת סֶדֶם וְעַמֹּרָה כִּי־רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד:

וַיֹּאמֶר יי קבלת דסדום ועמורה ארי סגיאנת וחובתהון ארי תקיפת לתדא:

כא ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו | בלה ואם-לא אדעה:

ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו | בלה ואם-לא אדעה:

אתגלי כען ואדין הכי קבלתהון דעלת לקדמי עבדו אעביד עמהון גמירא (אם לא תיבין) ואם תיבין
לא אתפרע:

כב ויפנו משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני יהוה:

ויפנו משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני יהוה:

ואתפניאו מתמן גבריא ואזלו לסדום ואברהם עד כען משמש בצלו קדם יי:

כג ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם-רשע:

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם-רשע:

וקרב אברהם ואמר הברגו תשיצי זפאה עם חיבא:

רש"י

ה' על אברהם וגו'. 'על בית אברהם' לא נאמר, אלא 'על-אברהם', למדנו, כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת:

(כ) ויאמר ה', אל אברהם, שעשה כאשר אמר, שלא יכסה ממנו. כי רבה, כל רבה שבמקרא הטעם למטה בבי"ת, לפי שהן מתרגמין: גדולה, או גדולה והולכת, אבל זה טעמו למעלה ברי"ש, לפי שמתרגם: גדולה כבר, כמו שפרשתי: 'ויהי השמש באה', 'הנה שכה יבמתך':

(כא) ארדה נא, למד לדינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפרשתי בפרשת הפלגה. דבר אחר: 'ארדה נא לסוף מעשיהם'. הכצעקתה, של מדינה. הבאה אלי עשו, וכן עומדים במרד, בלה אני עושה בהם, ואם לא יעמדו במרדן, אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין, ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר: 'ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה-לך', ולפיכך יש הפסק נקדת פסק, בין עשו לכלה, כדי להפריד תבה מחברתה, ורבותינו דרשו 'הכצעקתה', צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משנה על שנתנה מזון לעני כמפרש בחלק:

(כב) ויפנו משם, במקום שאברהם לום שם. ואברהם עודנו עמד לפני ה', והלא לא הלך לעמד לפניו, אלא הקדוש ברוך הוא בא אצלו ואמר לו: 'ועקת סדם ועמורה פי רבה', והיה לו לכתב: 'וה' עודנו עמד על אברהם', אלא תקון סופרים הוא זה:

(כג) ויגש אברהם, מצינו הגשה למלחמה: 'ויגש יואב וגו'', הגשה לפיוס: 'ויגש אליו יהודה', והגשה לתפלה: 'ויגש אליהו הנביא', ולכל אלו נכנס [ג'א: נגש] אברהם: לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה. האף תספה, הגם תספה, ולתרגום של אונקלוס שתרגמו לשון רגז, כף פרושו: האף ישיאך שתספה צדיק עם רשע:

כד אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא-תשא למקום למען חמשים
הצדיקים אשר בקרבה:

אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא-תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר
בקרבה:

מאים אית חמשין זפאין בגו קרתא הברגז תשיצי ולא תשבוק לאתרא בדיל חמשין זפאין די בגוה:

כה חללה לך מעשת | בדבר הזה להמית צדיק עם-רשע והיה כצדיק כרשע חללה לך
השפט כל-הארץ לא יעשה משפט:

חללה לך מעשת | בדבר הזה להמית צדיק עם-רשע והיה כצדיק כרשע חללה לך השפט כל-הארץ
לא יעשה משפט:

קושטא אנון דינך מלמעבד כפתגמא הדין לקטלא זפאה עם חיבא ויהי זפאה כחיבא קושטא אנון דינך
דדין (נ"י הדין) כל ארעא לא (נ"י ברם) יעבד דינא:

כו ויאמר יהוה אם-אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל-המקום
בעבורם:

ויאמר יהוה אם-אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל-המקום בעבורם:
ואמר יי אם אשפח בסדום חמשין זפאין בגו קרתא ואשבוק לכל אתרא בדילהון:

כו ויען אברהם ויאמר הנהנא הואלתי לדבר אל-אדני ואנכי עפר ואפר:
ויען אברהם ויאמר הנהנא הואלתי לדבר אל-אדני ואנכי עפר ואפר:
ואתב אברהם ואמר הא כען שריתי למללא קדם יי ואנא עפר וקטם:

רשי

(כד) אולי יש חמשים צדיקים, עשרה צדיקים לכל פרך וכרך, פי חמשה מקומות יש:

(כה) חללה לך, ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים, למה תמית הצדיקים, חללה לך, חלין הוא לך, יאמרו, כך
היא אמנותו: שוטף הכל, צדיקים ורשעים. כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה. בדבר הזה, לא הוא ולא פיוצא בו.
חללה לך, לעולם הבא. השפט כל-הארץ, נקוד בת"ח ה"א של "השפט", לשון תמיהה, וכי מי שהוא שופט,
לא יעשה משפט אמת:

(כו) אם-אמצא בסדם וגו' לכל-המקום, לכל הפרצים, לפי שסדום היתה מטרופולין וחשובה מכלם, תלה בה הפתוב:

(כז) הואלתי, רציתי, כמו: "ויואל משה". ואנכי עפר ואפר, וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים ואפר על ידי
נמרד, לולי רחמיה אשר עמדו לי:

כֹּה אָוִלִי יַחֲסֹרֹן חַמְשִׁים הַצְדִּיקִים הַמְשִׁיחַ הַתְּשׁוּחִית בְּחַמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אִם-אֲמַצָּא שֵׁם אַרְבָּעִים וַחַמְשָׁה:

אָוִלִי יַחֲסֹרֹן חַמְשִׁים הַצְדִּיקִים הַמְשִׁיחַ הַתְּשׁוּחִית בְּחַמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אִם-אֲמַצָּא שֵׁם אַרְבָּעִים וַחַמְשָׁה:

מָאִים יַחֲסֹרֹן חַמְשִׁין זָפֵאִין חַמְשָׁא הַתְּחַבֵּל בְּחַמְשָׁא יָת כָּל קִרְתָּא וַאֲמַר לָא אַחַבֵּל אִם אֲשַׁכַּח תַּמָּן אַרְבָּעִין וַחַמְשָׁא:

כַּט וַיֹּסֶף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעַבּוֹר הָאֲרָבָעִים:

וַיֹּסֶף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעַבּוֹר הָאֲרָבָעִים:

וְאוֹסִיף עוֹד לְמַלְלָא קְדָמוּהִי וַאֲמַר מָאִים יִשְׁתַּפְּחוּן תַּמָּן אַרְבָּעִין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבֹד גְּמָרָא בְּדִיל אַרְבָּעִין:

ל וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֲדַבְּרָה אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם-אֲמַצָּא שֵׁם שְׁלֹשִׁים:

וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֲדַבְּרָה אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם-אֲמַצָּא שֵׁם שְׁלֹשִׁים:

וַאֲמַר לֹא כַעַן יִתְקַף קָדָם (נ"י רוגזא) דַּיִי וְאֲמַלֵּל מָאִים יִשְׁתַּפְּחוּן תַּמָּן תְּלַתִּין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבֹד גְּמָרָא אִם אֲשַׁכַּח תַּמָּן תְּלַתִּין:

לֹא וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָנִי אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעַבּוֹר הָעֶשְׂרִים:

וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָנִי אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעַבּוֹר הָעֶשְׂרִים:

וַאֲמַר הָא כַעַן שְׂרִיתִי לְמַלְלָא קָדָם יִי מָאִים יִשְׁתַּפְּחוּן תַּמָּן עֶשְׂרִין וַאֲמַר לֹא אַחַבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרִין:

לֵב וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֲדַבְּרָה אֶדְ-הַפְּעַם אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעַבּוֹר הָעֶשְׂרָה:

וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֲדַבְּרָה אֶדְ-הַפְּעַם אֵלָיו וַיִּמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעַבּוֹר הָעֶשְׂרָה:

וַאֲמַר לֹא כַעַן יִתְקַף קָדָם יִי וְאֲמַלֵּל בְּרַם זְמַנָּא הָדָא מָאִים יִשְׁתַּפְּחוּן תַּמָּן עֶשְׂרָא וַאֲמַר לֹא אַחַבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרָא:

וַאֲמַר לֹא כַעַן יִתְקַף קָדָם יִי וְאֲמַלֵּל בְּרַם זְמַנָּא הָדָא מָאִים יִשְׁתַּפְּחוּן תַּמָּן עֶשְׂרָא וַאֲמַר לֹא אַחַבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרָא:

רש"י

(כח) הַתְּשׁוּחִית בְּחַמְשָׁה, וְהֵלֵא הֵן ט' לְכָל כַּרְף, וְאַתָּה, צְדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּצְטַרֵּף עִמָּהֶם:

(כט) אֵוִלִי וַיִּמְצְאוּן שֵׁם אַרְבָּעִים, וַיִּמְלְטוּ ד' הַכַּרְפִּים. וְכֵן שְׁלֹשִׁים יִצְּלוּ ג' מִהֶם, אוֹ כ' יִצְּלוּ ב' מִהֶם, אוֹ י' יִצְּלוּ אֶחָד מֵהֶם:

(לב) אֵוִלִי וַיִּמְצְאוּן שֵׁם עֶשְׂרָה, עַל פְּחוֹת לֹא בִקָּשׁ, אָמַר: דוֹר הַמִּבּוּל הָיוּ שְׂמֵנָה, נָח וּבְנָיו וּנְשֵׁיהֶם, וְלֹא הִצְּלוּ עַל דוֹרָם, וְעַל ט' עַל יְדֵי צְרוּף כָּבֵד בִּקָּשׁ וְלֹא מִצָּא:

לג וַיִּלְךְ יְהוָה בְּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ:
וַיִּלְךְ יְהוָה בְּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ:
וְאַסְתִּלַּק יִקְרָא דַּיִּי כִּד שְׂצִי לְמַלְלָא עִם אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרֵיהּ : **שְׂרַיִשׁ**

רש"י

(לג) וַיִּלְךְ ה' וְגו', פִּינּוֹן שְׁנֵשֶׁתֶתֶק הַסְּנִיגוֹר, הֶלֶךְ לוֹ הַדִּיּוֹן. וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ, נִסְתַּלַּק הַדִּיּוֹן, נִסְתַּלַּק הַסְּנִיגוֹר וְהַקְּטָנוֹר מְקַטְרָג, וְלִפְיִכָּה, 'וַיָּבֵאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סְדוּמָה לְהַשְׁחִית':